

GICCS VAGY MŰVÉSZET A KERTITÖRPE?

Nanotechnológia

Miközben hazánkban sokan giccsként tekintenek rájuk, Nyugat-Európa egyes részein kultuszuk van: szinte minden háztartásra jut belőlük egy, saját érdekvédelmi szervezettel rendelkeznek, míg Svájcban külön újságot szentelnek nekik. Az MMM Magazin a kertitörpék birodalmában kalandozott.

FOTÓK: KOVÁCS ADÁM

Ha kertitörpe, akkor mindenekelőtt Németország: becslések szerint itt található a világ kertitörpéinek negyede, szám szerint mintegy 25 millió. A fennmaradt tárgyi emlékek arra utalnak, hogy a történetük is német nyelvterületen kezdődött: a legrégebbi kertitörpe az a 28 márványfigura, amelyek 1690 és 1695 között készültek, és a salzburgi Mirabell kastély parkjában található. De a giccstől nem idegenkedő – elsősorban német, olasz, cseh és osztrák – barokk kertekben is általában gyakori vendég volt a kertitörpe, ám a felvilágosodás öntudatra ébredő polgársága utóbb nemcsak az uraságokon, hanem az utált hóhortjainkon, így többek között a kertitörpéken is kitöltötte dühét, így azokból az időkből Európa-szerte alig 300 maradt meg épségben.

Az utalat azonban nem tartott sokáig, olyannyira, hogy hamarosan maga a polgárság vette át a nemesek eme szokását, rövid időn belül ők is kertitörpéket állítottak a kertjeikbe. Az első maiakra már nagyon hasonló kertitörpét készítő műhely valószínűleg a drezdai Bär & Märsch volt, nekik már 1841-ben szerepelt a kínálatukban porcelánból készült figura. A kertitörpék sorozatértéretté válását azonban legtöbbször Philip Griebel nevéhez kötik. Ez a természetesen német, még közelebről thüringiai iparos kezdetben kiégett agyagállatkákat készített, aztán tért át az általa is kedvelt német mesék hőseire, a törpékre, akik a különböző történetekben földbe ástott kincsekre, ásványi anyagokra vigyáznak. (Sokak szemében egyébként a mai napig kizárólag az agyag-

ból készült, kézzel festett és férfi törpe az igazi kertitörpe.) Innen már csak egy lépés volt, hogy a kerttulajdonosok úgy tekintsenek a kertitörpékre, mint a kertjeik őrzőire, és babonából legalább egyet beszerezzenek. A kertitörpe olyannyira szerves része lett a Németországról alkotott képnek, hogy az 1958-as brüsszeli viláagiállítás német pavilonjában is helyet kapott. Ha nem is ilyen mértékben, de nálunk is ismerték és részesei voltak a közbeszédnek. Bizonyíték erre az 1953-as Állami Áruház című filmklasszikus, és abban Latabár Kálmán elhíresült mondata: „Hallgasanak rám, most vegyenek kertitörpét, mert aztán nem lesz! Jön a tél és meglátják, itt fogunk állni télvíz idején kertitörpe nélkül!”

Egy csendesebb időszak után a '90-es években kezdődött a világban a kertitörpe-kultusz reneszánsza, és ekkor már Magyarország sem maradhatott ki az örületből, ami hazánkban az ezredforduló környékén hágott a tetőfokára. Ekkor vágott bele a kertitörpe-készítésbe a Szeged és Békéscsaba között, a román határon található Csanádpalotán élő Z. Kovács Sándor is. Ő – kőművesként, burkolóként – eltért az eredeti recepttől, törpéit kezdetektől fogva olyan műkőből építi, amiből a kültéri lépcsők is készülnek. A műkő mészkőrelemlény és cement keveréke, és az égetett agyaghoz hasonlóan ellenáll az időjárás viszontagságainak, és kellően nehéz ahhoz, hogy akár a kertben szaladgáló kutya vagy a szél ne tudja felborítani – egy-egy átlagos méretű törpe műkőből akár 10 kilót is nyomhat. Mindez aligha mondható el például az időjárásnak kevésbé ellenálló gipsz, illetve a manapság szintén igen divatos (a megkérdőjelezett kereskedők jelentős része által importált) fröccsöntött, ám a széllal és kutyával szemben

könnyűnek találtatott műanyag törpékkel szemben.

Z. Kovács Sándornak saját műkő-receptje van a mészkő és a cement arányát illetően. Ha ugyanis túl sűrű a keverék, akkor nem tud mindenhova befolyani, nem tölti ki az öntőformát, így a belőle kikerülő törpe hiányos lesz. Az öntés egyébként is a törpekészítés legkritikusabb része, folyamatosan oda kell figyelni, mivel a betöltött massa szilárdulás közben veszít nedvességtartalmából, süllyed, ezért bizonyos időközönként utána kell tölteni és jól meg is kell nyomkodni, hogy az öntőforma minden részébe bejusson, illetve hogy ne maradjanak benne légbuborékok. Az alapanyag minősége is fontos: ha a mészkőrelemlénynek túl nagy a nedvszívó-képessége, akkor a kertbe kirakva a törpe megszívja magát, télen pedig szétfagy.

A műkő-masszát egy napig kell pihentetni, ennyi idő alatt szilárdul meg, utána vehető le róla a több darabból álló öntőforma. A további műveletek 4–5 órát vesznek igénybe. Először az öntés során keletkező sorját kell gépi csiszolóval, illetve a zegzugosabb helyeken (a nyak, váll környékén, apróbb részleteknél) vésővel vagy speciális dörzsölőkővel eltávolítani, és ha mégis marad légbuborék, azokat pedig anyagával betömi.

– Az öntőforma gipszből van, a minta elkészítéséhez többféle forrásból szoktam dolgozni – meséli Z. Kovács Sándor. Előfordul, hogy bevisznek hozzá egy törpét javításra, akkor ehhez készít öntőformát. De olyan is van, hogy az országban járva megtetszik neki egy törpe, és ő is elkezd gyártani. Legutóbb Hódmezővásárhelyen egy kollégájától vásárolt egyet és engedélyt kért, hogy lemásolhassa. Olykor pedig saját kútjából talál ki egy új formát. Ilyenkor először agyag-

Will Cassel
német festőművész
az 1960-es évek végén
Németország nagyvárosainak
közterein elhelyezett gipsz kertitörpékkel
igyekezett felhívni a figyelmet
a környezetpusztításra
és a hatalmi politika
visszasságaira.

A törpe latinul *nanus*, görögül *nanosz*, ebből ered a parányi méretekkkel dolgozó nanotechnológia kifejezés.

ból „megszoborja”, és erről készíti a gipsz negatívot. A kertitörpék innentől kezdve nagyon sokfélék lehetnek. Nyíregyházi riporterévei alatt Friderikusz Sándor egy olyan helyi házaspárra talált, akik megrendelésre élő emberekről mintázták a kertitörpéik arcát. Valószínűleg azonban ezzel az egyébként igen egyedül ötlettel sem sikerült bankot robbantaniuk, mert azóta nem hallani róluk. Angliában divatja van az infravörös érzékelővel ellátott házörző törpéknek, ami ha illetéktelen behatolót érzékel, akkor fennhangon közli, hogy „jó estét, itt a biztonsági törpe”.

Z. Kovács Sándornak ilyenek nincsenek a kínálatában, vannak viszont különböző állapotok, sőt van még pisilős fiúja is, amelynek híres eredetije a Brüsszelben található szökőkút – igaz, apró eltérésekkel, a műköves mesterember ugyanis vigyáz arra, hogy szerzői jogokat ne sértsen. Jelenleg a legnagyobb keletje mégis a hagyományos kertitörpének van, abból is annak, amelyik a kezében söprűt tart. Sándor személyes kedvence viszont az a „mókás” törpéje, amelyiknek olyan az alakja, hogy gatyával vagy anélkül megfestve egyaránt jól mutat. Ezzel a típussal nem feltétlenül aratna sikert az őshazában, Németországban, ahol nem ritka, hogy a derék polgárok kertitörpekeresettel fordulnak a bírósághoz, mondván, a feljelentett szomszéd valamit mutat, vagy esetleg hiányos öltözékű törpéje sértő-e a rájuk nézve. Megesett az is, hogy egy tulajd elmarasztalták azért, mert törpéje szétártta a karját, márpedig a ház homlokzati összképe a szomszédokra is tartozik. De a hollandok se maradtak le a kérdésben: 1925 és 1989 között előzetes hatósági engedélyre volt szükség kertitörpék felállításához.

Ruhával vagy anélkül, de az említett festést Z. Kovács Sándor fehér betonfestékekkel kezdi, erre az alapra jönnek rá a kigondolt, vagy megrendelt színek, ekkor a betonfestékek már színezőpaszta is kerül. – Nem egy ördögösség, némi

kézügyesség kell hozzá, amit én szerencsére az édesapámtól örököltem – árulja el a kertitörpe-készítés titkát. Ezzel együtt nem tolonganak Magyarországon a kollégái. Ő maga Tótkomlóson ismert egy idős bácsit, aki 5–6 éve még készített törpéket, de régóta nem hallott róla se.

Pedig a törpék élnek és – úgy tűnik – élni fognak. Ezen munkálkodik az érdekvédelmi szervezetük, amelyet a bázeli illetőségű Fritz Friedmann újságíró alapított 1981-ben. Már a kezdetekkor – történelmi adatokra támaszkodva – meghatározta a „valódi” kertitörpe ismérveit. E szerint nem lehet magasabb 69 centiméternél, barátságosnak és teljesen felöltözöttnek kell lennie, valamint hegyes sapkát és szakállat kell viselnie – utóbbiból következik, hogy a kertitörpe szerinte is csak férfi lehet. Aki pedig vét az előírás ellen (például azok a kereskedők, akik elővigyázatlanul lány törpéket is felvesznek a kínálatukba), arra pénzbüntetést ró ki. A mozgalomnak meglepő módon vannak követői, az ötszáz kertitörpe-tulajdonos a befizetett tagdíjért cserébe még a Gartenzwerg-Gazette (Kertitörpe-közlöny) néven rendszeresen megjelenő szaklapot is kézhez kapja. Az 1990-es évek végén a radikalizmus is felütötte a fejét a kertitörpe érdekvédelemben: Franciaországban megalakult a Kertitörpék Felszabadítási Frontja, melynek felesküdtött tagjai éjszakánként kertekben „raboskodó” törpéket szöktetnek, hogy visszavigyék őket természetes élőhelyükre, az erdőbe, mezőkre.

Geri Ádám

Elérhetőség: Z. Kovács Sándor
zimakovacs@freemail.hu

Fókuszában a villamos biztonságtechnika, érintésvédelem, a mobil távközlés műszaki ellenőrzési feladatainak ellátása áll.

VERDI-COM KFT.

Szolgáltatásaink:

- ✓ Építési műszaki ellenőrzés.
- ✓ Érintésvédelmi szabványossági felülvizsgálat a 22/2005.(XII.21.) FMM rendelet, 14/2004.(IV.19.) FMM rendelet értelmében.
- ✓ Villámvédelem szabványossági felülvizsgálata a „9/2008 (II.22.) ÖTM rendelet az OTSZ kiadásáról” alapján.
- ✓ Erősáramú villamos berendezések időszakos felülvizsgálata a „9/2008 (II.22.) ÖTM rendelet az OTSZ kiadásáról” alapján.
- ✓ Kéziszerszámok éves felülvizsgálata a 22/2005.(XII.21.) FMM rendelet, 14/2004.(IV.19.) FMM rendelet értelmében.
- ✓ Ipari alpin tevékenység.

Verdi-Com Kft. • Veresegyház, Szent Korona utca 30.
Gárdonyi, Lóránt Péter utca 25. • Tel.: 20/343-6899 • 20/333-1936
verdicom.hu@gmail.com • www.verdicom.hu

El-tech Kft. | 1101 Budapest, Korponai u. 1/a | Tel/fax: (1) 260-5500 | Email: fenymasolo@eltech.hu

Develop, Samsung, Konica Minolta, Ricoh fénymásológépek, nyomtatók szervizelése, bérbeadása, illetve festékkazetták töltése az El-tech Kft-nél!

Felújított készülékek

COPY, PRINT, SCAN, FAX

Samsung és Develop nyomtatók és multifunkciós készülékek márkaszervizként **garanciális és garancián túli javítással is** állunk ügyfeleink rendelkezésére, helyszíni kiszállással is.

SAMSUNG

Szerviz, Kellék, Festék kazetta töltés

Multifunkciós készülékek

ELtech

El-tech Kft.
1101 Bp., Korponai u. 1/A
Tel.: (1) 260 5500
www.eltech.hu

Cégünk alapelve a megrendelők gyors és hatékony kiszolgálása.

Szolgáltatásaink biztosítéka a 2005-től folyamatosan üzemelő ISO9001 minőségbiztosítási rendszer.